

2. Формирование рациональной налоговой политики, предусматривающей соответствующие льготы и преференции, предоставляемые предприятиям, создающим и внедряющим новую технику и технологии.

Предлагаем ввести такие налоговые льготы, как:

- введение исследовательского налогового кредита в виде права предприятий, занятых инновационной деятельностью, вычитать из налога на прибыль часть прироста расходов на НИОКР, направленных на разработку инноваций;

- исключить из налогооблагаемой базы той части полученного дохода, которая идет на инвестиции в собственное технологическое развитие;

- введение режима «налоговых каникул» на прибыль, полученную от реализации наукоемкой инновационной продукции в течение трех лет с момента ее освоения и выпуска;

- освобождение от налога на имущество на первые годы после ввода в эксплуатацию новых машин и оборудования предприятий, осуществляющих инновационную деятельность.

Таким образом, немаловажным является обеспечение государственной поддержки создания системы венчурного инвестирования и страхования инновационных рисков для привлечения инвестиций частного сектора и коммерческих банков в инновационную деятельность промышленности республики.

В этом аспекте считаем, что формирование специализированных банков инновационного развития и страховых компаний, страхующих кредитные риски, связанные с освоением инновационной продукции, способствует также решению проблемы финансового обеспечения инновационных процессов на промышленных предприятиях Кыргызской Республики.

Список использованной литературы

1. Алыбаев А.С. Текущее состояние инноваций в экономике Кыргызской республики и четвертичный сектор экономики // Научное обозрение. Экономические науки, 2022, № 1, с. 27-33.

2. Алкадырова Ч.М. Модернизация реального сектора экономики Кыргызстана. – Бишкек, 2011, 237 с.

3. Бухова С.М., Дорошенко Ю.А. Оценка экономической эффективности инноваций разных типов // Экономический анализ: теория и практика, №3, 2005, с.14.

4. Дедова И.Н., Бессонов И.В. Экономика и финансовое обеспечение инновационной деятельности: учебное пособие. – Москва: МИИТ, 2007.

5. Жапаров Т.Т. Роль и значение венчурного инвестирования в инновационной деятельности // Вестник КНУ им. Ж. Баласагына. – Бишкек, 2009, с.159-161.

УДК 339.926

DOI 10.58649/1694-8033-2024-2(118)-228-232

Жолдубай кызы Н.

Ж. Баласагын атындагы КУУ

Жолдубай кызы Н.

КНУ имени Ж. Баласагына

Zholdubai kyzы N.

**ЖАШЫЛ ЭКОНОМИКАНЫ БАШКАРУУ ЛИДЕРИНИН НЕГИЗГИ
КОМПЕТЕНЦИЯЛАРЫ
ОСНОВНЫЕ КОМПЕТЕНЦИИ ЛИДЕРА В СФЕРЕ ЗЕЛЕННОГО
ЭКОНОМИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ
CORE COMPETENCIES OF A LEADER IN GREEN ECONOMIC MANAGEMENT**

Кыскача мүнөздөмө: Бул макалада жашыл экономиканы башкаруу чөйрөсүндөгү лидерлерге зарыл болгон негизги компетенциялар каралат. Өзгөрүлүп жаткан экологиялык кырдаал жана климаттык факторлордун таасиринин өсүшү шартында, лидердин ролу уюмдарда жана жамааттарда туруктуу тажрыйбаларды ийгиликтүү ишке ашыруу жана сактоо үчүн маанилүү болуп калат. Жашыл экономиканы башкаруунун лидерлери стратегиялык ой жүгүртүүнү, персоналды мотивациялоо жөндөмүн, инновациялык ой жүгүртүү жөндөмүн жана өзгөрүүгө ыңгайлашууну камтыган ар тараптуу көндүмдөргө ээ болушу керек. Авторлор бул компетенцияларды лидерлерде окутуунун жана өнүктүрүүнүн маанилүүлүгүн карап чыгышат, ошондой эле аларды жашыл экономиканы башкаруу контекстинде иштеп чыгуу жана колдонуу боюнча практикалык көрсөтмөлөрдү беришет. Изилдөө айлана-чөйрөнү сактоого жана узак мөөнөттүү экологиялык туруктуулукка көмөктөшүүчү туруктуу стратегияларды жана практикаларды түзүүгө лидерлерди активдүү тартуу зарылдыгын баса белгилейт.

Аннотация: Данная статья исследует основные компетенции, необходимые лидерам в сфере зеленого экономического управления. В контексте изменяющейся экологической ситуации и растущего влияния климатических факторов роль лидера становится ключевой для успешного внедрения и поддержания устойчивых практик в организациях и сообществах. Лидеры в зеленом экономическом управлении должны обладать разносторонними навыками, включая стратегическое мышление, умение мотивировать персонал, способность к инновационному мышлению и адаптивности к изменениям. Они также должны иметь глубокое понимание экологических проблем и методов их решения, а также умение эффективно коммуницировать свои идеи и цели. Авторы рассматривают важность обучения и развития этих компетенций у лидеров, а также предлагают практические рекомендации для их развития и применения в контексте зеленого управления. Исследование подчеркивает необходимость активного вовлечения лидеров в создание устойчивых стратегий и практик, способствующих сохранению окружающей среды и обеспечению долгосрочной экологической устойчивости.

Abstract: This article explores the core competencies needed by leaders in the field of green economic management. In the context of a changing environmental situation and the growing influence of climate factors, the role of leadership becomes key to the successful implementation and maintenance of sustainable practices in organizations and communities. Leaders in green economic management must have diverse skills, including strategic thinking, the ability to motivate staff, the ability to think innovatively and adapt to change. They must also have a deep understanding of environmental problems and how to solve them, as well as the ability to effectively communicate their ideas and goals. The authors examine the importance of training and developing these competencies in leaders, and offer practical recommendations for their development and application in the context of green management. The study highlights the need for

leaders to actively engage in creating sustainable policies and practices that promote environmental conservation and long-term environmental sustainability.

Негизги сөздөр: жашыл экономика; туруктуу өнүгүү; лидердин ролу; дипломат; компетенттүүлүк; экология; лоялдуулук.

Ключевые слова: зеленая экономика; устойчивая развития; роль лидера; дипломат; компетенция; экология; лояльность.

Keywords: green economy; sustainable development; leadership role; diplomat; competence; ecology; loyalty; Degredation.

Заманбап дүйнө тез арада жана натыйжалуу чечимдерди талап кылган экологиялык көйгөйлөргө туш болууда. Бул контекстте жашыл экономиканы башкарууда лидерлердин ролу өтө маанилүү болуп калат. Алар уюмдарды натыйжалуу жетектөөгө жана туруктуу өнүгүүнү камсыз кылууга мүмкүндүк берген конкреттүү компетенцияларга ээ.

“Бүгүнкү күндө “жашыл” экономика – бул дүйнөлүк гана тренд эмес, биздин жашап кетүү жана өнүгүү маселесин аныктаган, бүтүндөй дүйнөлүк коомчулук үчүн актуалдуу ураан болуп саналат. Кыргызстан бүгүнкү күндө башкарууга өз ыкмаларын активдүү модернизациялайт. Өлкөнүн бардык экономикалык саясатын түзүү үчүн базистик статуска экологиялык түзүүчүнү берүү – бул дагы бир ырастоо [1].

Узак мөөнөттүү багытта Кыргыз Республикасынын түзүлүшү, дүйнөнүн көпчүлүк өлкөлөрүндөгүдөй эле, жаратылыш ресурстарын көбөйтүү жана сарамжалсыз пайдалануу менен шартталган финансылык өсүшкө жетишүүгө багытталган. Жаратылыш ресурстарынын интенсивдүү эксплуатациядан улам башкаруудан улам күчөдү. Акыркы жылдарда экологиялык жана социалдык көйгөйлөрдү талаптагыдай эсепке албастан, финансылык жактан калыбына келтирүү жолу бүгүнкү күндө келечек муундар үчүн да коркунучтуу экендиги талашсыз болуп калды. Жашыл экономиканын аныктамасы туруктуулук теориясын алмаштырбайт, бирок туруктуулукка жетүү үчүн негиз болуп эсептелет. Туруктуулук узак мезгилге чейин маанилүү бойдон калууда, бирок ага жетүү үчүн жашыл экономика талап кылынат. ЮНЕП (Бириккен Улуттар Уюмунун Айлана-чөйрө программасы 1972-жылы түзүлгөн) жашыл экономиканы экологиялык коркунучтарды жана экологиялык деградацияны олуттуу кыскартуу менен бирге адамдын жыргалчылыгын жогорулаткан жана социалдык бүтүндүккө кепилдик берген экономика катары аныктайт. Кыргыз Республикасында “жашыл” экономика жөнүндө маалымдоо адамдардын бакубаттуулугун жогорулатууга жана социалдык лоялдуулукту чыңдоого, ошол эле учурда курчап турган чөйрө үчүн тобокелдиктерди олуттуу төмөндөтүүгө, табигый капиталды сактоого жана көбөйтүүгө, ресурстарды натыйжалуу пайдаланууга алып келген экономика катары аныкталат жана мамлекеттин табигый экосистемаларын сактоону стимулдаштырат. “Жашыл” экономикада кирешенин көбөйүшү жана жумуш менен камсыз болуу көмүртектин эмиссиясын жана булганышын азайтууга багытталган муниципалдык жана жеке инвестициялар менен кепилденет, аялдар жана эркектер үчүн арзан болгон “жашыл” жумушчу мейкиндиктерин жашоо жана жыргалчылык үчүн колдоочу чөйрөнү түзүүгө калктын, энергиянын, ресурстардын жана экосистемалык сунуштардын өндүрүмдүүлүгүн жогорулатууга багытталат [2].

Жашыл экономика ар кандай социалдык топтор үчүн жаратылыш ресурстарына туура жетүү, пайданы бөлүштүрүү жана тобокелдиктерди минималдаштыруу маселелерин

камтыйт. Изилдөөлөр көрсөткөндөй, гендердик жана жакырчылык бири-бири менен байланышкан жана социалдык өзгөрүүлөргө өз ара бекемдөөчү тоскоолдуктарды жаратат, демек, жашыл экономикага өтүү гендердик нейтралдуу кадам катары каралбайт жана тез арада адамдардын өлчөмүн толук эске алууну талап кылат. Айымдар жана эркектер учурдагы каржы системасына ар кандай салымдарды кошуп, ар кандай артыкчылыктарга ээ, ар кандай импульстарга жооп беришет, ар кандай жыйынтыктарды жакшы көрүшөт. Дипломаттарды иштеп чыгууда саясий ишмерлердин объектиси катары гана эмес, иштеп чыгууда, ишке ашырууда жана баалоодо олуттуу агенттер катары да аялдардын кызыкчылыктарын эске алуу зарыл. Албетте, “жашыл” экономикага өтүүнү стимулдаштыруу акча агымдарын жөнгө салуунун схемаларын жана принциптерин, ошондой эле фискалдык саясаттын жана муниципалдык сатып алуулардын колдонулуп жаткан чараларын өзгөртүүнү талап кылат. Бирок экономикалык бөлүм “жашыл” экономикага өтүүгө түздөн-түз таасирин тийгизбейт, ал жаратылыш ресурстарын оптималдуу пайдаланууга көмөктөшүүгө, энергияны керектөөнүн чыгымдарын кыскартууга, ошондой эле инвестициялык, орнотулган дооматтар аркылуу экологиялык жана социалдык тобокелдиктерди азайтуу калдыксыз, зыянсыз жана жогорку технологиялык шарттарды түзүү мүмкүнчүлүгүнө ээ.

Адамдык потенциалды өнүктүрүү жана даярдалган кызматкерлердин болушу жашыл экономикага өтүүнүн жана өлкөдө туруктуу өнүгүүнүн негиздерин киргизүүнүн негизги шарты болуп эсептелет. Дал ушул жогорку адамдык потенциал жана калктын маалымдуулугу бардык тармактык жана улуттук өнүктүрүү программаларын ийгиликтүү ишке ашырууга мүмкүндүк берет.

Жашыл экономиканы башкаруу чөйрөсүндөгү лидердин экологиялык башкаруудагы негизги компетенциялары азыркы дүйнөдө барган сайын таанылып келе жаткан түшүнүк. Жашыл экономиканы башкаруу чөйрөсүндө учурдагы милдеттерди натыйжалуу чечүүгө гана эмес, ошондой эле экологиялык башкаруу чөйрөсүндө стратегиялык пландаштырууну жүзөгө ашырууга жөндөмдүү адистерге муктаждык пайда болот. Алдыңкы компаниялар жана уюмдар экологиялык муктаждыкты жана социалдык жоопкерчиликти эске алуу менен инновациялык чечимдерди, тең салмактуу мамилелерди жана артыкчылыктарды киргизүүгө жөндөмдүү лидерлерди издешет.

Бул чөйрөдөгү лидердин негизги компетенциялары жетекчилерге көндүмдөрүн жана билимдерин кеңейтүүгө, ар кандай кызыкчылыктар жана максаттар менен натыйжалуу иштөөгө үйрөнүүгө, ошондой эле экологиялык долбоорлорду башкаруу менен байланышкан татаалдыктарды жана өзгөчөлүктөрдү жакшыраак түшүнүүгө жардам берет. Мындай көндүмдөр жетекчилерге өз ишин ийгиликтүү жүзөгө ашырууга жана конкреттүү региондун өзгөчөлүктөрүн жана айлана-чөйрөнү коргоо жаатындагы мыйзамдардын талаптарын эске алуу менен уюмдун экологиялык максаттарына жетүүгө мүмкүндүк берет [3].

Жашыл экономикалык башкарууда лидерлик компетенцияларын өнүктүрүү үчүн формалдуу билим берүү, кесиптик тренингдер жана жеке насаатчылыкты камтыган ыкмалардын айкалышын колдонуу сунушталат. Уюмдар ошондой эле айлана-чөйрөнү башкаруу контекстинде лидерликти өнүктүрүүгө басым жасаган жетекчилери үчүн атайын өнүктүрүү программаларын түзө алышат. Мындай мамиле экологиялык көйгөйлөр менен байланышкан азыркы күндүн чакырыктарына натыйжалуу жооп берүүгө, ошондой эле экологиялык туруктуулукту жана ченемдик талаптарды эске алуу менен салмактуу жана маалымдуу чечимдерди кабыл алууга жөндөмдүү адистердин командасын түзүүгө жардам берет.

Жашылэкономиканы башкаруунун негизги компетенциялары-бул уюмдардын туруктуу өнүгүүсүн жана айлана-чөйрөнү коргоо боюнча прогрессти камсыз кылууга жардам бере турган зарылчылык. Мындай лидерлер башка кызматкерлерди экологиялык максаттарга натыйжалуу түрткү берип, тарта алышат, жаратылыш ресурстарын сактоого жана экологиялык туруктуу келечекке салым кошо алышат.

Жашыл экономиканы башкаруу лидерлери аймактын алдында турган экологиялык маселелерди терең түшүнүшү керек. Бул Кыргыз Республикасындагы климаттын өзгөрүшү, биологиялык ар түрдүүлүккө коркунучтар жана айлана-чөйрөнүн булганышы проблемалары жөнүндө маалымдуулукту камтыйт.

Лидерлер альтернативдик энергия булактарын өнүктүрүү, зыяндуу заттарды азайтуу, экологиялык таза технологияларды жайылтуу сыяктуу аймактын туруктуу өнүгүшүнө салым кошкон стратегияларды иштеп чыгуу жана ишке ашыруу жөндөмүнө ээ болушу керек.

Мындан тышкары, жашыл экономиканы башкаруунун лидерлери адаптацияга жана инновациялык ой жүгүртүүгө ээ болушу керек. Алар өзгөрүп жаткан экологиялык шарттарга ыңгайлашууга, ошондой эле экологиялык көйгөйлөрдү чечүү үчүн жаңы чечимдерди табууга даяр болушу керек.

Жашыл экономиканы башкарууда лидерлик компетенцияларын өнүктүрүү билим берүүнү жана маалымдуулукту жайылтууну да камтыйт. Лидерлер калк арасында экологиялык көйгөйлөр жөнүндө маалымдуулукту активдүү жайылтып, туруктуу керектөө маданиятын жана жүрүм-турумун жайылтууга тийиш.

Жыйынтыктап айтканда, жашыл экономиканы башкарууда лидерлик компетенциясын өнүктүрүү биздин планетанын туруктуу келечегин камсыз кылууда чечүүчү ролду ойнойт. Тиешелүү жөндөмдөргө жана сапаттарга ээ болгон лидерлер экологиялык жактан туруктуу дүйнөгө өзгөрүүлөрдү алып келиши мүмкүн. Жашыл экономиканы башкаруу тармагында лидерлик компетенцияларды өнүктүрүү Кыргыз Республикасынын туруктуу өнүгүүсүн камсыз кылууда негизги ролду ойнойт. Тиешелүү көндүмдөрү жана билими бар лидерлер экологиялык чакырыктарга натыйжалуу жооп берип, табият менен гармонияда өнүгүп жаткан экономика жана коомдун бакубаттуулугу үчүн шарттарды түзө алышат. Андыктан лидерликти өнүктүрүүгө инвестициялоону улантуу жана жашыл экономиканы башкаруу лидерлеринин кийинки муунун өнүктүрүүгө багытталган демилгелерди колдоо маанилүү экенин унутпайлы.

Колдонулган адабияттар

1. Терешина М.В., Онищенко М.В. Политика развития зеленой экономики: Состояние, тенденции, перспективы // Южно-российский журнал социальных наук, 2022, т. 23, № 1, с. 6-25.
2. Режим доступа: <http://www.bioinsectsa.com/> 35
3. Режим доступа: http://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0103-90162002000300026
4. Ракманкулова А.А. Государственная политика в области экологической безопасности Кыргызской Республики в контексте развития “зеленой” экономики // Вестник КНУ, 2023, Спецвыпуск, с. 168-174.